

De stem van de profetie

Kerstochtend, 25 december 2017, Ledevaertkerk Chaam

Ds. Sara Dondorp

Eerste schriftlezing: Jeremia 23: 5-8

Tweede schriftlezing: Hebreëen 1: 1-6

Derde schriftlezing: Matteüs 1: 18-25

Kerstverhaal voor de kinderen

Sjef is een duif en hij woont in de kerktoren. Een gewone grijze duif, zoals er zoveel zijn. Sjef is dol op pinda's. Die zijn er gelukkig veel te vinden. Maar nog meer houdt hij van oliebollen. Met een beetje geluk kan hij daar een beetje van meepikken... Sjef is een gewone duif, maar toch ook bijzonder. "Je moet niet vergeten," zei zijn vader altijd, "dat je afstamt van Noachs duif." Die duif uit de Bijbel, met dat olijftakje in zijn snavel. De duif die nieuw leven wist te vinden toen alles nog onder water stond. "Onze familie," zei zijn vader, "heeft connecties op het Allerhoogste niveau." Maar Sjef dacht daar meestal niet aan. Hij had het veel te druk met eten zoeken.

Boven op het Raadhuis kwam hij Mevrouw Mees tegen. Die zat een beetje te mijmeren over winters van vroeger. Als het overal gesneeuwd had bijvoorbeeld. Sneeuw is koud en nat, maar dan zijn er overal vetbollen te vinden. In de ene tuin nog meer dan in de andere. En zonnebloempitten en pinda's. Hele kettingen vol. Soms zoveel dat de hele familie Mees er rijkelijk van eten kan. Zolang Meester Ekster tenminste niet komt, want dat is een dief en een gemenerik! 'Praat me niet van Meester Ekster,' zei Sjef. "Die willen we er niet bij hebben!" Nee, pinda's eten doet Sjef liever in zijn eentje. Dan weet hij zeker dat hij genoeg binnen krijgt. Dat niemand hem wat afpikt. Mevrouw Mees is geschokt. "Was jij niet familie van de vredesduif?" zei ze tegen Sjef. "Nou, ik merk er niet zoveel van!"

Samen fladderden Mevrouw Mees en Sjef naar het kerkgebouw aan de overkant. Er brandt licht binnen en er zitten mensen die samen aan het zingen zijn. Het ziet er o zo gezellig uit. Samen zingen heeft toch wel wat. Bijna net zo leuk als samen pinda's eten! Over pinda's gesproken: Sjef weet nog wel een tuin, aan de rand van het dorp, waar altijd heel veel te vinden is. Een prima plek voor een vogel-kerstdiner. "Mag ik mee?" vraagt mevrouw Mees. "En mijn familie ook?" Ach ja, het is tenslotte Kerst! Zo vliegen ze samen naar die mooie tuin. En ze eten samen. Mevrouw Mees met haar hele familie, dat zijn heel veel ooms en tantes en neefjes en nichtjes. Juffrouw Mus is er ook en de familie Vink. Er is voor iedereen genoeg en het is heel gezellig. Tenslotte komt ook Meester Ekster nog langs. "Kom erbij!" roept Sjef. "Het is tenslotte Kerstmis en er is genoeg!" Mevrouw Mees kijkt Sjef veelbetekenend aan. Toch familie van de vredesduif!

(Vrij naar: Klein Amsterdams Kerstboek, Johanna Kroon, Protestants Amsterdam 2008)

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

Licht doet duisternis teniet
met de kracht van het verleden
stevig staande in het heden
met vertrouwen in vandaag
gaan we samen naar de toekomst...

Zo begint een kerstgedicht, dat ik onlangs tegenkwam. Met de kracht van het verleden gaan we samen naar de toekomst... Het zou bijna een samenvatting van Jeremia's profetie kunnen zijn. Jeremia, die de verhalen over bevrijding uit Egypte, ombouwt tot perspectief van bevrijding uit Noorderland. Jeremia, die op dat moment balling is in Babylon. Zijn situatie lijkt uitzichtloos. En toch kijkt hij hoopvol vooruit. Hij ziet de bevrijding van zijn mensen al voor zich. Dat is de kracht van profetie. Die profetie van Jeremia wordt met Kerstmis concreet. Een telg uit de stam van David, die gerechtigheid zal handhaven. Een nieuwe loot die de belofte van recht en vrede in zich draagt. Met Kerst vieren we dat de Heiland is geboren. Jezus, zoon van David, zoon van God, Vredevorst, Immanuel. Grote namen,... maar het begint klein. Als een kindje dat er niet zou kunnen zijn.

Het Kerstverhaal van Matteüs begint met Jozef. Jozef is inderdaad een telg uit de stam van koning David. Deze Jozef krijgt in zijn droom een engel op bezoek. Een engel die hem uit de droom helpt, of uit zijn kopzorgen. Jozef, beschreven als een rechtschapen mens, heeft een probleem. Hij is verloofd met Maria, die een kind verwacht, maar niet van hem. Het heeft er alle schijn van dat ze ongewenst zwanger is. Wat doe je in zo'n geval als haar verloofde? Hij wil het netjes afhandelen. Met respect voor Maria. Maar ook met respect voor de wet van de God van Israël. Hij wil haar wegsturen, zodat ze ruimte krijgt om verder te gaan. Jozef is hier het tegendeel van alles rondom #metoo. Niet een man die vrouwen als objecten ziet. Hij wil zorgvuldig met Maria omgaan, haar niet schaden. Zo stel ik me zijn dilemma tenminste voor. Zijn verleden als rechtschapen telg uit de stam van David, botst met de toekomst die hij voor zich ziet met Maria. En dan is er een engel die hem in een droom komt helpen. Een engel die hem op de traditie wijst, én op zijn afkomst. Maar vooral op een mogelijkheid om met Maria verder te gaan. Maria is zwanger van de Heilige Geest. Zij is zwanger en jij, Jozef zal het kind zijn naam geven. Een taak van de vader is dat. Het kind zal Jezus heten en het volk bevrijden. Jezus in het Grieks, Jozua in het Hebreeuws. Zoals er ooit een Jozua was die Mozes opgevolgd was, om Israël naar het Beloofde Land te brengen.

Maria is zwanger van de Heilige Geest. Daarmee verwijst de engel naar een lange profetische traditie. Met de stem van de engel, klinkt de stem van de profetie mee. Vanuit de kracht van het verleden ontstaat een weg naar toekomst. Jozef, de rechtvaardige, zal ongetwijfeld de profetie kennen. En de traditie. De traditie van de aartsmoeders die onvruchtbaar waren, Sara, Rebekka en Rachel die, met Gods hulp, toch zwanger werden. In die traditie staat ook Maria. Een jonge vrouw nog. Een vrouw die niet zwanger kan zijn en het toch wordt. Zo heeft de profeet het ooit gezegd: Een jonge vrouw zal zwanger worden en een kind baren. Er zal toekomst mogelijk zijn en een nieuw perspectief. Een jonge vrouw die zwanger is: met accent op de onmogelijkheid. In de profetie gaat het niet over zuiverheid of puurheid, zoals de traditie later van de Maagd Maria heeft gemaakt. Deze vrouw is als Sara, Rebekka en Rachel: onmogelijk zwanger. Immanuel zal het kind

heten: God met ons. Want God staat boven mogelijk of onmogelijk. Nog voordat het kind geboren is, heeft Jozef het al leren kennen. Door de namen die het meekrijgt: Jezus, redder. Een kind geboren uit de Heilige Geest, een redder en bevrijder, die de naam draagt: God met ons!

Tot nu toe lijkt het alsof de engel voornamelijk terugkijkt. Verwijzend naar de stem van de profetie, stem van oudsher. Naar tradities van weleer, naar oude verhalen. Gaat het niet vaker zo: als je denkt aan wat goed en mooi is, dan wil je nog wel eens terugkijken naar vroeger. Ach, vroeger... Vroeger, toen de kerken uitpuilden met Kerst, toen het leven overzichtelijk was en duidelijk. Vroeger was alles beter, wordt er wel eens gezegd. Ja, vroeger was alles anders, maar of dat ook beter was? Als je de gemiddelde kerstkaart bekijkt, zou je 't haast geloven. Besneeuwde landschappen met een molen of een waterput een oude boerderij en een schattig kerkje.... Dat ziet er weliswaar mooi en liefelijk uit, maar wij zijn uiteindelijk erg blij met centrale verwarming en wifi.

Niets ten nadele van de traditionele kerstkaart, maar het is de vraag of het Kerstverhaal uiteindelijk daarover gaat. Uiteraard speelt het verhaal van Jozef en Maria zich af in een geschiedenis die heel ver achter ons ligt. Maar als je de stem van de profetie mag geloven, gaan de verhalen uiteindelijk vooral over nu, over ons. Zo kan je de profetie van Jeremia in elk geval wel lezen. Zelf schrijft hij tijdens de Babylonische ballingschap. Hij schrijft voor mensen die ontworteld zijn, die heimwee hebben. Heimwee naar de tijd van koning David, thuis in Jeruzalem. Naar verhalen die verteld worden over bevrijding uit Egypte. Maar Jeremia kijkt niet achterom. Hij kijkt vooruit. In de toekomst kijken kan hij niet. Hij kan alleen hopen. Vertrouwen dat het ooit beter wordt. Vertrouwen op een toekomst waarin geen ontworteling meer is. Er zal weer een nazaat van koning David zijn, ziet hij. Dan vertellen mensen niet over bevrijding uit Egypte. Nee, mensen vertellen over bevrijding uit waar dan ook. Mensen zullen weer thuis zijn, zich weer thuis voelen, en God danken dat hij ze heeft bevrijd, uit de ballingschap waarin ze zich nú bevinden. Met andere woorden: de verhalen die mensen over God vertellen, gaan niet over vroeger, over ooit, over Egypte. De verhalen gaan over nu. Over de ontheemden van nu. Over tijdgenoten van Jeremia en over tijdgenoten van ons in 2017. In zijn profetie kijkt Jeremia niet terug, maar vooruit. De boodschap van bevrijding gaat ook over ons, over onze kinderen. De profetie verwijst naar ons: de hoop dat wij ons thuis voelen in de wereld waarin wij nu wonen, de wereld die wij met elkaar bewonen en bewoonbaar maken. Met de kracht van het verleden gaan we samen naar de toekomst...

Keren we weer terug naar Jozef en zijn engel. Inderdaad kijken ze samen terug naar traditie en profetie. Naar de woorden van weleer. Maar het is geen nostalgie. Het is om vooruit te kijken. Profetie is belofte: boodschap van bevrijding voor ons, én voor onze kinderen. Dit kind, dat Maria in haar schoot draagt, is zelf een belofte. Zijn naam: Immanuel, God met ons, draagt hem over eeuwen heen. Die belofte van bevrijding, die met zijn geboorte verbonden is, die geldt ook ons, zoveel eeuwen later. En ook de mensen na ons. Zo begrijp ik tenminste het begin van de Hebreeënbrief. Dat dit kind, geboren uit Maria, kind van God bij uitstek is, en dat zijn betekenis alle eeuwen overstijgt. Dit kind betekent dat God met ons is, toen, nu en later...

Jozef, de rechtvaardige, hoorde de stem van de profetie. Een stem uit het verleden, die hem hielp om vooruit te kijken. Vooruit naar het nieuwe leven dat geboren ging worden. Nieuw leven van hoop, van bevrijding, van toekomst. Gesterkt door de boodschap van de

engel, gesterkt door de profetie kiest Jozef ervoor om samen met Maria verder te gaan. Met de kracht van het verleden, stevig staande in het heden met vertrouwen in vandaag gaat hij samen met Maria naar de toekomst, de belofte tegemoet van licht in het donker. Tenslotte wil ik eindigen met het gedicht waarmee ik begon:

Licht doet duisternis teniet
met de kracht van het verleden
stevig staande in het heden
met vertrouwen in vandaag
gaan we samen naar de toekomst:
zégen wensen we je graag

zégen als een nieuwe morgen
òplicht, in een tijd van zorgen
en een nieuw begin ontstaat,
nieuw vertrouwen in wat zijn zal
als de hemel opengaat;

als een open hemel léven
licht doet worden, maar heel even,
word je zachtjes aangeraakt,
gaat je hart weer open, zó dat
er een nieuwe tijd ontwaakt.

nieuwe kansen, alle dagen,
om het leven te verdragen
met z'n vreugde en verdriet,
met vertrouwen in wat zijn zal:
licht doet duisternis teniet.¹

1 Heleen Pasma uit: in de ronding van de tijd, Narratio 2014